

TI ALAGADEN MI:

Naimimbag ti Matay a
SIDADAYAW
Ngem ti Agbiag a
MAUY-UYAW

TARIGAGAYAN MI
A MAGUN-OD:

Democracia, Justicia,
Wayawaya, Talna,
Kinakabsatan ken Pudno.

Luviminda

Volume 1 No. 2

WAILUKU, MAUI, T. H., MIERCOLES, OCTOBRE 5, 1938

PRICE 5c

SAAN MI A SAPSAPULEN KADARAAN ITI RIRIBUK ITI PINNACA

WELGA TI FERRIA KEN CINE

Ngarud, dawaten mi kadakayo a Pudpudno a Filipinos iti pinag-guiyan yonto kdgti nadayao a campo yo kabayatan ti Ferria tapno dikayo masairo kdgti naulpit nga Aso nga agguardian to dita Ruangan ti pag-Ferria-an.

T. BLDG. IPAIDAM, COMITVAS PAGPASALAAN AGPAAY SARUT

Nupay iti immuna nga parruar daytoy a pagiwarnak, naipaku-namin ti anuncio ti pinnakawelga ti Ferria, ita uliten mi manen nga irakurak iti pinanginsulto dgti Comitivas ti Ferria kapatayo a sangkaaraan ken iti governo yo azipud ta Filipinos tayo m-eng.

Cas paneknekan dgti susurat ti cangtarawidwid ti Ferria kdgti pangpangulo ti eamecampos, iwayawis da kadakayo iti ipapan yonto pinagbuya.

Maduaduaanak no nalipatan dan a dakayo ita nga awawisen da a sumrek met laeng dgdi saan da nga kaayta pastreken ti uneq dayta a sular ken balay.

Ania ti kunayo kadaraan, ipalubos tayo nga isu da laeng ti mapagpagustuan ken mapadpaddayawan? No saan datayo a kayat ida sumrel ti dayta a lugar, saan tay to met nga sumsumrek tapno maiapakita tayo kdgti civilizado a tattao nga lomaandaang tayo no mainsulto ti kina-filipino tayo.

Nadamag mi nga adu cano dgti sinan Filipinos a nagjurraminto a ngag-guardia iti Ferria. Saan yo a tultuladen dgti casta a tattao ta nalabit naisocio da kdgti kapitalistas.

Daytoy a pudpudno a makarikna ti pinnakaibabbaba ken pinanginsulto ti kina-filipino tayo. Dawaten mi a welgaan yo iti Ferria. VIBORA LUVIMINDA

PAMBAR PAKAIK-KATAN BUNOS ULBOD

Dakkel Ganancia Kapitalistas Callabes A Tawen

Kunaen dgti kakabsat a taga nagdabil da, pannakagango iti plantacion nga iti pambar dgti dadduma nga unas da, ken pan-managers a pakai-katañ ti bunos nakadadael dgdi napuoran nga iti imunasan manipul primera ti unas da a nasakaw ti welga. Iti ganancia ti (H. C. & S. Co.), Puunene idi 1936, \$1,992,941.41, itay napan a tawen, \$1,683,944.00.

Iti ganancia ti (M. A. Co.), Pangia idi 1936, \$353,627.19, itay napan a tawen, \$576,741.71.

No dgtoy a plantacion ket nag-ganancia da iti adu nga uray adda napirdi nga unas da, adadu pay coma iti tubo da no awan ti ti weigata saan da coma nga nagbaybayad iti nangato iti las-ud ti su-magmamano a bulan cabayatan ti

(Maituloy pagina 2)

SUNGBAT KDGTI MANGBALBAL-LIKUG A MANGIPADPADAYAW TI BAGBAGI DA

Nakonak idi a no SAAN nga iti PINANGBALLIKOG da P. Gamponia ti PUDNO saanak koma a mapilit a sumungbat kadakuada. Adu dgti salsalawaswen da a pangab-abbong da kdgti kina-gilib, kina-ulbod, ken kina-tiri da. Pagsasawen dak ti SAAN ko a sinalo ken ipabpabasol da nga aramid ko ti SAAN ko a gappuanan tapno adda panggappuan da a mangyebkas ti kina-tiri, kina-basawang, ken kina-palangguad da. Pabasolen dak a nangidescurso idi miting mi idiy Kunewa Hall, 16 ti Agosto, nga imbilin kaniak ni Apo Francisco Varona nga adda karbengen mi a mamagtalaan kdgti siasino man a saan mi a kaya babaa ti pinagpetition mi. Ammo ni Apo Dios ken amio dgti nangdengngeg a SAAN-A MALBALLIKOG TI PUDNO NGA AWAN TI SINA-OK A KASDIAY. Kalpáasan ti pinangibasak ti Resolution nga indiktar kaniak ni madaydayadowa nga Apo Varona idiy kuanza na iti agsapa ti 26 ti Junio, idi kasakbayan ti ipapan mi sadiay Convencionan

Dgti Mangmanged Ken Agpatpat- tegged Babaen Ti Wagner Act

Ni Mr. A. L. Wills, Pannakabagi Ti NLRB, si- nalaysay na iti section 8 ken section 7 ti Wagner act

Iti maysa a purok, nagbitla ni Mr. A. L. Wills, pannakabagi ti NLRB ket insalaysayna iti pakan-saritaan iti pannakiteggded kdgti callabes a tallo pulo a tawen. Impaneknek na nga iti puon dgti adu a parparikut iti tay-ak ti panggedan, isu ti nalaus a kinangato wenne saan a panangipirpirit dgti agpatpateggded kadgti mangmanged.

Iti kaaduan a maararamid, dgti naagum ken nadangkok a kapitalistas, rangsaken da iti mamangon iti timpyog da ngem no dgti mangmanged iti mamangon iti organizacion da, lappedan da ida ken pagtalaewan da pay dgti pangpangulo da.

Ni Mr. A. L. Wills, künana nga ladingitan na nga adu dgti agpatpateggded iti napassagepsepan iti naaraian a kababalin isu a superten da iti panggep ti America a pannakaidalan ti panggedan.

Signalaysay na iti section 8 ti Wagner act ket impaneknek na ngem dgti lima a saan a naingkalintegan a naisurat nga araramid dgti agpatpateggded iti dayta a benneg, saan a parnuay iti panunot iti apagdarikmat laeng a cainito wenne naisurat a eas maysa laeng pammattappa ngem pudno da eas paneknekan ti "record" ti pasakaritaan ti panggedan.

Kinuna pay ni Mr. A. L. Wills
(Maituloy pagina 3)

CINE WELGAAN LAS-UD KAAL- DAWAN FERRIA

Uliten mi nga ipublikar nga iti pinnakawelga ti Cine kdgti kaaldawan ti Ferria, dawat dgti kada-raan tayo iti beddeng ti Paia. Nausig da nga idy tiempo ti welga, ida adda dgti ginasot a kada-raan iti igid ti baybay, iti maysa nga agtagikua iti pagdeean, napan iti daydi Dios ti agalwad ngap Garcia ita idawdawat na cano iti pinangpanawan na kdgti welgis-tas ken pinangeerra na iti danum tapno agsibli dgti nagwelga. Da-sa-nggasat ta san nga impangag daydi apo Garcia.

Ngarud ita, tapno maisubli ka-dakuada ti ulpit wenne nakas-ang a tungga nga impaay da kada-yo, WELGAAN tayo pay ti CINE kdgti kaaldawan ti Ferria tapno (Maituloy pagina 2)

PANGULO A NAPAGTALAW NABAYADAN CONTRATA PINAGPADAKKEL NA UNAS

MARIANO LIGSAY NADUKTALAN NANGSINGIR SAAN NA A PANTANG

Sept 15: Ni kabsat Lorenzo T. La Cambra, pangulo ti welga dgti compangan iti beddeng ti Kehei, nupay napagtalaw iti pagtartarabajuan na a plantacion iti sangapulo a bulan casacbayan ti pinnakaiyawat ti unas na, nabayadan met laeng iti aldao na ket inawat na idiy Honolulu idi Septiembre 12, 1938, iti kantidad ti \$190.05, a tangadan na iti pinagpadakkeli na iti unas idiy "field 15-B, company, 1 & 5, Kehei."

Ngarud dakami a pangpangulo ti Vibora Luviminda, iruknomy mi iti naimpapusuan a piagayaman mi iti nasayaat pinagpupuso ni Mr. Frank Baldwin ken ni Mr. Lawrence Baldwin.

No coman canayon a casta a saan a pasusugsugan dgti manarawidwid ti plantacion kdgti traidor, natalna coma dgti plantacion ta dgti welgistas ken pangpangulo ammo da met a bigbigen dgti nainteg, natakneng, ken nacristianuhan nga aramid.

Toy agsasao, simmangpet ditoy idi fecha 15 daytoy a bulan ta imay co tinoton ti pinakissay ni Lauriano Ligsay a kantidad ti \$10.00, iti kuarta ti compang condita oficina ti "Puunene Plantation." Napanak ngarud iti oficina ti plantacion ket calpasan ti panangipanekko ko naga awan utang co ken Lauriano Ligsay ken pinangkalikagum co nga alaen ni Mr. Baldwin daytoy nasa a tao ti sang-nguanan mi tapno makapaglinlinawag kami, wenno innal suroten idiy campo na no laket palubosan nak ni Mr. Baldwin ta isu laket ngarud dayta a tao ti kayat co a kasarita, napneknekan na iti kinapudno ti saok ket inted da iti \$10.00 pinakissay tey intresado a tao iti sueldok iti oficina ti plantacion.

Daytoy nga inaramid ni Lauriano Ligsay, ipakita na iti kinabuk-

lis na ken kina-intresado na iti nagbanogan ti pada nga mangmangged ket patien yo a no matured na a dadael iti dayao na iti basset laeng a kantidad ti kuarto, saan a pulos a matalek kdgti dadakkeli a banbanag. Ket no saan a mapagtalkan dgti kalan-gen-langon na a tattao casta met ti compania, saan met nga agtalek kenkuana.

Sapay coma ta saan laengen a dumanon daytoy a damag ni gayem Lauriano Ligsay kdgti gagayem, partidos, ken naganak kenkuana tapno dida mairaman a malmes iti bain.

Frd. LORENZO LA CAMBRA

General Ricarte Madi Agsubli Filipinas

Nupay ti assamblea nacional inggay-at na iti naimpapusuan a pinangawis ken Apo Ricarte nga agsubli sadiay Filipinas ken naisagutuan pay iti pension a sanggasot a pesos iti binulan, kuna ti maingel a general a madi nga agsubli agsipud ta saan na a kayat ti agsapatong nga agrukbab iti bandera ti america.

Kunana a saan na a mabalin a balbalwan ti kapanunutan na nangruna itan ta mabilbilangan ti aldaa pinagbiag na.

Kunana iti surat na "Ammok a gapu iti pammate ni Presidente Quezon kaniak, kanayon nga ika-likagum na iti pinagsubli dita Filipinas. Maiiliw a makakita kaniak nga agsubli ngem adda dadakel a makalapped iti pinagsublik ket isu iti innak panangisapata iti pinagrubab co iti bandera ti america, saak to makasubli dita dagayo."

Talo pulo ket lima itan a tawen na adda ni Apo Ricarte iti des-tierrero.

Tuloy PAKAIKKATAN BUNOS ULBOD

kaadda nasayaat nga urnos dgti trabajadores da. Ket no nagganancia dgtoy naglak amit wilga a plantacion nga uray pay adu ti napirdi nga unas da, saan a pulos a nacapappati "ga" dgti daddu ma ket nagpukaw da.

Maysa a pammanknek iti Kehaha plantation, basbassit nga adyo ngem iti Paia ta iti Paia, maikanem a kadakkelan a plantacion ditoy territorio ket iti Kehaha, maikaciam. Iti ganancia ti Kehaha idi 1936, \$756,430.00 ket itay napan a tawen, \$602,896.76. Adda \$488,912.86, nga inadadduan iti ganancia na ngem iti Paia kdgti dua a tawen a callabes agsipud ti kaawan napirdi nga unas na ngem "angangruna" iti kabassit ti insosuelo daydiay manager sadiay kdgti trabajadores na. Iti ababa a pannao, saan a pudno ti rason a pamunganayan dgti nabuklis ga agpatpategged a pakak-katan ti bunos.

No kunaen da a gapu iti kaawan ti precio ti asukar, dayta a rason saan manen a pudno ta ita

ngomatngato met ti precio ket mainanama pay ket-di iti ingangto na iti mabiit panggep iti agdama a parikut sadiay Europa.

Itay napan a tawen basbassit iti asukar a rimmuar ngem idi 1936 ket agsipud ti cabassit na, idi arinunos ti 1937, nayad-adu iti "quota" ti asukar ditoy Hawaii isu a dgti mangngasukar, naipanda amin nga asukar da iti pagtagilauan.

Iti kasasaa dgti kapitalistas ken mangmangged idiy America, saan a naidumduma iti kasasaa dgti kapitalistas ken mangmangged ditoy Hawaii. Sadiay America, mapattapatta iti \$80,000,000 a nabusbus dgti agpatpategged kdgti spia a natangandan nga agpalii ken mangdadael iti pinagkakaya dgti mangmangged sadiay. Casta met ditoy Hawaii, adu met dgti spia wenno aso-aso a kuna a tangtangandan dgti naagum a managers a mangdadael iti urnos dgti pobre a maautuyon iti rigat. Ket iti pannakairurumen ken pinnakaramram-oy ti bannog

ngomata met ti precio ket mainanama pay ket-di iti ingangto na iti mabiit panggep iti agdama a parikut sadiay Europa.

Itay napan a tawen basbassit iti asukar a rimmuar ngem idi 1936 ket agsipud ti cabassit na, idi arinunos ti 1937, nayad-adu iti "quota" ti asukar ditoy Hawaii isu a dgti mangngasukar, naipanda amin nga asukar da iti pagtagilauan.

Iti kasasaa dgti kapitalistas ken mangmangged idiy America, saan a naidumduma iti kasasaa dgti kapitalistas ken mangmangged ditoy Hawaii. Sadiay America, mapattapatta iti \$80,000,000 a nabusbus dgti agpatpategged kdgti spia a natangandan nga agpalii ken mangdadael iti pinagkakaya dgti mangmangged sadiay. Casta met ditoy Hawaii, adu met dgti spia wenno aso-aso a kuna a tangtangandan dgti naagum a managers a mangdadael iti urnos dgti pobre a maautuyon iti rigat. Ket iti pannakairurumen ken pinnakaramram-oy ti bannog

yo a mangmangged saan to a mangmaga inggan iti adda naanay anay a bileg yo a makidangadang iti fuerza dgti nadangkok ken naagum a babaknang agraman dgti traidor a bota-boto da.

NASKEN A PAKAAMMO

Pagraemak ken ayayatek a Kadaraak:

Nanipud isasangpet ko a naggapu sadiay Kauai idi arinunos ti Julio adu dgti umumay agrekreklamo kaniak gaputta nababa manen ti pagbaybayad da kadakayo nga agtartrabajo iti biang ti kaunasana, nangruna dgti adda iti beddeng ti Puunene, Wailuku, ken Lahaina. Ket dgti kompangan ti Puunene napalalo kano ti lag-an ti timbang ti unas dan. No pudno a kasta, nagaipiduma ti ladingit ko. Ammok a PAGABBRUTAN da kayon no ITUOKO yo, ngem AWAN TI MABALIN NO SAAN TAY A TAGINAYONEN DAYDI NABLEG A PINAGKAYKAYSA KEN NAIMBAG A PINAGSISINNAKIT TAYO IDI MADAMA KEN LEPLEPPAS TI WELGA. Idi kasubsubli yo iti trabajo yo AMMOK NGA AWAN TI NAGKONAAN YO TI KANGATO TI GANGANAREN yo, ket SAAN A MASAPUL NGA IBA-GA KON TI GAPUNA. Naipaneknek a "NO ADDA NASAYAAT NGA URNOS AGBALLIGI DGTI FILIPINOS".

Intuloy yo a Kaadduan daydi nga URNOS? No isungbat yo ti SAAN, PATIEK A SAAN A DAKAMI A MANGTARTARAWID-WID TI ORGANIZACION TI ADADD A MAPABASOL, NANGRUNA KANIAK TA NAGGLIANAK NGARUD SADIY PAGBALUDAN TI UNEG TI UPPAT A BULAN NGA AWAN BASOL NA. Ket bayat ti kawaan ko ammok nga adu kdgti Kamkameng ti NANGLIWAY. KET DAYTA A PINANGLIWAY DA, PATIEK A DAKAKKEL TI PUJO DA NGEM NO SINALUDARAN DA KOMA.

Isut gapuna nga agpanuot kayo a NAIMBAG, KADARAAN. ITUOKO YO A PAGABBRUTAN DA KAYO? ITUOKO YO NGA AGARI KADAKAYO DGTI NAULPIT A "SABSAB" TI PLANTACION? ASI KAY PAY, KADARAAN, NO DIKAY KOMARADKAD A MANGITULOY ITI DAYDI NABLEG A PINAGKAYKAYSA TAYO, SAAN YO NGA IPAGARUP NGA NO NGUMINA TI ASUKAR, NGUMATON TO MET TI GANA YO. ADAYON TO A

(Maituloy pagina 4)

Tuloy Sungbat Fagel

INSAOK a no anamongan to ti Gobierno ti Filipinos ti Resolution ket maannurot ditoy, dgti Kaadduan mabalin danto a PETITION-AN ti siasino man a managdakakes a Filipino a SAAN da a KAYAT a makipagnaed kadakada. Daytoy a panggep ti nanggappuan ni Apo Varona a nangdiktar ti Resolution idi kankayon ngi isulsulisug ko kenkuana no ania ti naimbag a maaramid kdgti nangnaganen mi ti "sabsab", wenno dgti nangnaganen na met ti "mosquito colony". No SAAN koma a BINALLIKUG da natiri a Gamponia ti diskursok AWAN koma ti NANGGAPPAN da a NANGATAKE kaniak iti daydiay a BANAG.

Iti dayday maysa nga atake da pabasolen dak a namagtalaaw ti masa a mangmangged idiy Campto ti Piholo, ket kona da a no

Nakaalalinggaget A Napasamak

Ti auto a naglugaran da kabsat Antonio Fagel, Federico O. Peralta, Calixto Damaso, Anacleto Sabugo, ken Elinio Uberita, isu nga inturon ni kabsat Temotio Calixterio, nadisgracia idiy ongto ti Wailuku Pali iti bangir na ti Wailuku.

Ti guma ti auto a kumanigid iti likud, nabtak idi agtartaray iti napardas ket natulid sa naiballan-

gan iti tengnga ti kalsada.

Ni kabsat Fagel nataltal ti kikit ken pataliwat ti katigid nga ima-

na ket naputed tt mordong ti kikit na.

Ni Federico O. Peralta, na-

(Maituloy pagina 4)

yo a mangmangged saan to a mangmaga inggan iti adda naanay anay a bileg yo a makidangadang iti fuerza dgti nadangkok ken naagum a babaknang agraman dgti traidor a bota-boto da.

Tuloy Cine Welgaan

saan da a marruam a mangiruru-men kadatayo.

Iti pinangwelga tayo iti Cine nga uray pay Cine Filipino inton Ferria, saan na nga cayat a sa-wen nga paidaman tayo ti negocio tayo a Filipino ta no umay ditoy ti Pelicula Filipino, nalpasen a nabayadan idiy Filipinas. Ket awan ti perdi dgti comerciente a kadaraan tayo.

Ngarud welgaan tayo ti Cine iti dgti laeng nga aldao. Dakayo amin nga nagririgat idi welga ken dakayo a mangrikna iti pinnakairurumen ti kadaraan yo, irakurak yo ken tumulong kayo ti pinnakawelga ti Cine ken Ferria.

Iti maipakita nga pinagkaykaya-sa tayo iti aytody a banag, dakk-el a pamigbigan dgti kapitalistas iti urnos ken sentimiento tayo a Filipino ket respetaren datayo a eas met pinangrespetar tayo kadakuada.

VIBORA LUVIMINDA

pudno a pangulo-ak inaregral ko koma tapno AWAN kano koma ti napagtalaw. Ket gapu kan ta saan ko nga inaregral nagbalinak a dakk-el a botoboto wenno sabab. Ti pinangpabasol da kaniak iti daytoy isu ti mangipanelnek ti kina dangkes, kina daldalero ken kina-tiri da. Ignorante da iti dayday a BANAG, ngem gaputa ambo da ti agsao, ket SAAN AGATGATANGEN TI SAO, ken tapno MAATAKAR DAK ket AD-DA MANEN NAYON TI PANGAB-BONG DA TI KINA-UL-PIT, KINA-ULBOD, ken KINA-TIRI da TAPNO MATAGINA-YON DA TI "MANGIKURSONG" kdgti DAKSANGASAT a MAAL-ALLILAW da, IPABASOL da nga ARAMID KO TI SAAN KO A GAPPANAN. No pudnudo naga addar da ti takneng ken bain, ket GANDAT da ti AGA-RAMID TI NAIMBAG KEN AG-

(Maituloy pagina 3)

Tuloy Sungbat Fagel

SAO TI AGPAYSO, a kas ti PINGANGITANGTANSIT da ti bagbagi da, APAYAPAY A SAAN DA A MINALUTMUT TI PU-ON KEN GAPU TI NAKA-PAGTALAWAN ni kabsat nga Adriano Capa, maysa pay a mibro ti Vibora Luviminda, ket no ania ti inaramid ko maipanggep iti daydiay a banag kasakbayan ti pinnakapagtalaw na? No INUSIG WENNO MINALUTMUT da koma, NAAMMUUN da nga idi naipakaammo kaniak ti parikut napan ko minitingan ida, ket nasurol a maysa nga horas ko a namagbaga kadauada, nangruna ken kabsat nga Adriano. Nadakamat ko pa a pinamagbaga dgti NASANTOAN A SAO a naga-taud iti Santa a Biblea. Dinawat ko ti pinagareglo da a nasayaat iti kimariri na, ni kabsat a Roman Malbar, tapno makapagnaed da a siraragsak a kas la naimbag ngagakabsat idia yCamp da. Inaramid ko daytoy ta ammok a no SAAN a maareglo a naimbag, SAAN A NATALNA ti pinaggian da, ket no maammuan ti Boss da addanto mapagtalaw kadaunada ket ladingitek. Ngem gayam SAAN dak a pinatpati ket intuloy da latta ti riri da Idi naammuan ti Boss da ti pu-on ken gapu ti riri da ken SAAN da a pinagkakappia, pinagtalaw na kano ni kabsat nga Adriano. Ngem da magulib a Gamponia IPABASOL da kaniak a siak ti namagtalaw tapno MAPADAKESAK ket isuda la ti "nalaing". Ngarud, ayayatek nga agbasbasa, DAYTOY TI MAYSA A MANGIPANEKNEK TI KINA-UBBAW, KINA-ULBOD, KEN KINA-TIRI da Gamponia. Gaputta nalaing da nga AGSAO KEN AGSURAT, ISASAO KEN ISUR-SURAT DA TI URAY ANIAMAN NGA AWAN TI KINA-PUDNO NA. Siak SAANAK a Boss ket AWAN ti pinnakabalin ko a mangtalaw ti maysa a mangmangged. Ngem, kas nakonak, da NALUPIT a Gamponia IPABASOL da tapno MAPADAKES dak.

Konaen manen ti "Ti Mangikur-song" da Gamponia a siak ti "sabsab" a san ket nga isu ta siak ti nagdawat ti saglilima a centavos ket dia met pinaramanan ni Gamponia. Idi simmangpetak ditoy Maui idi arinunos ti 1935 adu dgti Kafilipinoak a mangipadpadamag a dakkil a botoboto ti plantacion ni Gamponia. Ket ti maysa a pamaneckneka ida isu ti inaramid na idi nagwelga ti Puunene idi kaaddda ditoy Hawaii ni Mr. Jose Figueras. Adu dagidi mangisistoria kaniak ti pinangi-lako na ti welga. Uray pay kasta nakurang idi ti pammatik, ngem kalpasan ti pinangipamatmat na kaniak ti pudno nga aramid na, pinati kon ti kina-botoboto weno kina-sabsab na. Ta nanipud idi rinuggiak ti mangmitting idi 10 ti Junio 1936 SINURSUROT na kon ni P. Gamponia a kasla AGBIBISIN NGA ASO NGA AGSURSUROT TI NADANGRU A TULANG. Naminadu idi a linikmut ko a minitingan ti Isla ti Maui, nangruna ti Central Maui, ket SAANAK A NAGDAWAWATAN NI MAYSA A CENTAVO KDGTE ARAMID DA.

KAADDUAN — hairugi ti Ti "ti mangikur-song" SAAN a

pinagkiddam mi ti voluntario a tulong kaniak a mangmitting, da Mr. W. Bailey ken Mr. Jack Hall, idi 11 ti Abril, 1937. Kasakbadaytoy a fecha ni maysa a centavo diak nagdawat ti tulong kdgti pangmittingak. Ngem ni Gamponia idi nakaesport, dakkil pay ti carro na a sumursurot kaniak a kasla AGBIBISIN UNAY NGA ASO. Intured na amin dgti pangbabain k en panguy-uyaw dgti Kaadduan. Idin maisasa-ok iti publiko a no ni Gamponia ket ARARAMIDEN na ti KASDIYAW NGA AWAN TI TANGDAN na, ISU NUMERO UNO A LULU. Ngem no matangdanan nga agaram INLAKO NA TI KAADDUAN. Ngarud AMMO TI KADDUAN TI KINA-DAKKEL ni Gamponia a "BOTOBOTO weno SABSAB" idin. Ket uray iririan da aramiden na latta AWANEN A PULOS TI BAIN NA. TIM-MABBLA TI RUPA NA, KONA DGTI DADDUMA IDI, NGEM KONA MET DGTI DADDUMA A BIMMATO. Kadagit nga aldao, n maysa a centavo SAANAK A NAGKIDDAAW.

Ita, NAISALAYSAY kon dgti sumagmamano a banbanag a mangipaneckneka ti KINA-ULBOD, KINA-UBBAW, ken KINA-TIRI dgti sarsaritaen, weno iperperiodiko ni Gamponia idia NABASSAWANG KEN NAPALANGGUAD A "TI Mangikur-song" da. NAKAYANAKAN DANS A TI AGUL-ULBOD, AGBASBASSAWANG KEN AGTIRTIRI, ket ISUT GAPUNA A SAAN DAN NGA USIGEN KEN MALUTMUTEN TI KINA-PUDNO TI SAWEN DA SADANTO IYEBKAS. Karkardani na a pabasolen dak a namagtalaw ti maysa a mangmangged ket saan met a siak ti Boss ken no ammo da koma amin ti inaramid ko iti daydiay a BANAG? Karkardani na a NANGAPPUAN DA KOMA A NAGSAO a "DADDADAELEK" ni Apo Varona iti sanggoan dgti sabas-bali a burik no AMMO DA KOMA TI PUDNO A SINAOK? ADA-YO koma nga ADDA NASAO da kadagidaiya a banbanag no SAAN A BINABALLIKOG TI ARAMIDA-NO INADAL DA PAY KOMA NGA IMMONA TI KINA-PUDNO TI ISAO DA SADA INYEBKAS. Ngem SAAN, SAAN da a paganao nga AMMUEN TI PUDNO, ta AWAN TO METTEN TI PANGGAPPUAN DA A MANGIYEBOOKS TI KINA-TANGSIT, KINA-UBBAW TI SURSURO DA, KINA-ULBOD, KEN KINA-TIRI DA. Ni Apo Francisco Varona daydayawek unay, ket inpubliko ko pay nga "TSU IM-BILANG KO A KAS MAYSA NGA AMA KET ITI INGGIA TI KAKAELAK ANNUROTEK TO DGTI NAAMAAN A BALAKAD NA." ADA-YO A DADAELEK weno ibabain ko ni Apo Varona, ket no siasino man ti makaituret a mangatake kenuana, MADA-DAANAK NGA AGSUNGBAT ITI INGGIA TI KAKAELAK. Siak adayo nga agatake-ak, ngem dgti AWANAN TAKNENG KEN BA-A SINAN-FILIPINOS IPAG-PAGARUP DA NGA ATAKIEK IDA NO IWARRAGAWAG KO TI PUDNO KEN DAKES NGA

KAADDUAN — hairugi ti Ti "ti mangikur-song" SAAN a

Tuloy BITLA NI MR. A. L. WILLS

nga babaen iti declaracion dgti agpatpategged ken dgti mammaliiw weno spia da iti sang-nguanan ti La Follete Civil Liberty Committee, mapattappata iti kan-tidad ti \$80,000,000.00, iti naibay-bayad da kdgti spia we're bo-to-boto da. Ket daytoy a kababalinan dgti agpatpategged iti pagaduan dgti "sabsab" a kuna ket rebbeng na dalusun ida tapno di matag-nayon iti pinnakairurumen ken panakaramram-oy ti bannog dgti mangmangged.

Ti pannakabagi ti NLRB, binabalan na met iti saan a panang-parang dgti adu a warnakan iti kalintegan ken kasasaad dgti mangmangged ken dgti naaramid ti NLRB. Nakaladladiging kunana nga dgti sagbabassit a ma-

balin a pakababalawan ti "board" maiparupa kdgti warnakan ngem dgti adu a pagimbagan ken dgti bilin nga ipaulog na nga annuroten dgti kapitalistas, maikupin da iti lemmeng. Adu kuna ni Mr. A. L. Wills, dgti saan a nairakurak a casos agsipud iti nasagana a pinagtungpal dgti kapitalistas.

Ti Wagner act kuna ni Mr. Wills, maysa kdgti nasken a panggep na isu iti pinangsalaknib na kdgti mangmangged, iti kalintegan da a mangbukel iti kabukku-dan da a timpoyog, rugap a pinakittinawaran, ken naingkakab-satan a pinagtittinulong tapno mabalin da iti makibingay iti mapastrek ti nacion. Daytoy naisaylaysay iti section 7, iti daytoy met laeng nga paglintegan.

MAUMA A MANGIPADPADA-YAW TI GAPPUANAN ni apo da a Gamponia. Ngem uray ania ti ARARAMIDEN da a mangipang-pangato ken apo da a Gamponia, uray paglugaran da idia Bulan, weno uray pagbatayen da idia toktok ti Lubong sada retratuen a kasla ken Moncado, weno "Monggago", ADAYONTO A BIGBIGEN, weno DAYAWEN TI Kaadduan kdgti Kafilipinoak, malaksid dgti pada na a "botoboto weno sabsab", ta AMMO da metten ti kalidad na a tao. AWAN TI MAKALEM-MENG KDGTE INU-ULBOD, BINABALLIKOG, KEN TINITIRI A GAPPUAN TI MAYSA A TAO. Uray tangdanan da pay ni "panababsab" a Picay ket ida-niw na ti kinalaing ken kadakel ti nagappuanan ni Gamponia a pinangtulung kdgti pobre a Kafilipinoak, adayonto a patien da. Idi sangsangpet ko ditoy Maui ket AGGANGANANCIA dgti Plantation (Maituloy pagina 4)

Miting Aala Park

Sept. 18: Ni Taok inur-urriagan dgti immatender ti eskrutinio naga naaramid babaen ti nagan ti "Rising Malayan Race" naga naaramid sadiay Aala park ida las 10:15 ti rabii ti Domingo.

Ni Taok kayat na nga pasarden-gen ni Kabsat Mariano Fallorin, lider ti kassigsigi a kandidata ket gaput ta kalikaguman ti publiko nga ituloy na iti agsao, saan a sumardeng. Nagluksaw ni Taok ket sinerraan na ti mi "microphone." Uray casta, babaen ti pinagkalika-gum ti publiko nga ituloy ni kabsat Mariano Fallorin ti agsara, intuloy na latta.

Nacascasdaao ta immayab ni Taok iti polieia, ket isu pay ti nagbannog, isu pay ti maysa a napolis. Idi pasarden-gen coma ti polis ti miting, napanen nagingbilang diay pobre kdgti balotas ngem cascasi ngagriawan laeng dgti tattao ket sumongsungbat met sagpaminsan.

Gaput iti daytoy nga naaramid, mainanama nga awan ton ti babalasang nga maawis ni Taok kdgti sumagsaganad nga eskrutinio na.

Kuna ni kabsat Mariano Fallorin nga agkaduna da kano ken Taok a mangipagpagna iti "Rising Malayan Race" kdgti immuna nga aldaa.

Frd. SOTERO BAILON

BARBERIA

MR. FELIX CABRIDO

Nadaras ken nalaing a mamukis. Masarakan yo idia batog ti dakkil a modelo ti reloj, Lahaina.

TAXI

MR. TEMOTIO CALIXTERIO

Agnaed, WORKERS HALL

VIBORA LUVIMINDA

Pili St., Wailuku, Maui.

R. SHBANO STORE

Ti Balay a Nabangon iti Servicio

Aglako ti amin a kita ti kimono, sweaters, panarabajo a sapatos, camisadentro, pantalon, ken amin a kita ti luplopot, kdmp a lakkalo.

MARKET ST., WAILUKU

WAILUKU CLEANING SHOP

S. Kurisu, Manager

NAPARDAS KEN NASAYAAT TI GAPUANAN NA.

Masarakan iti Sanguanan ti Nippon Theater, WAILUKU

No kayat yo iti agpukis iti napardas ken nasayaat ti gapuanan na a barbero, ingkayo idia

ECONOMIC BARBER SHOP

Kokua ti Filipino, masarakan idia Lower Paia.

Ti Timek Ti Vibora Luviminda

PAGIWARNAK A MANGISAKIT KDGTI MANGMANGGED

Pili St., P. O. Box 568
Pagbayad makatawen \$2.50Wailuku, Maui.
Pagbayad innem a bulan \$1.50

OUR MOTTO:
It is better that thou die
with Honor
Than thou live in Disgrace.

OUR PROGRAM:
Striving for Democracy, Justice,
Liberty, Peace, Fraternity,
and Truth.

PUBLISHER
GENERAL MANAGER
ADVERTISING MANAGER
SUBSCRIPTION MANAGER
ASSOCIATE EDITOR

VIBORA LUVIMINDA
ANTONIO A. FAGEL
CALIXTO DAMASO
SEVERINO CADAOS
HERMAN FAGEL

EDITOR **FEDERICO O. PERALTA**

Ti pagiwarnak, kayarigan na iti maysa a nalawag na espijo a pakailadawan iti casasaad iti uray siasino weno ania latta a banag ditoy lubong ket saan a mabalaw iti maysa a pagiwarnak a mangirakurak iti pudno ngem saan coma nga agbalin a cas maysa a managdakdakes a tao a no makita na iti balay na weno iti balay ti caarruba na weno agcacaarruba a balbalay a maoram, ket mangala iti apoy kdgti balbalay a dumardarang sana silmutan dgti asideg a balay a saan pay a naruoran.

No casta ti aramiden ti uray ania a pagiwarnak, saanen a mai-servi iti nakaitalaagan na iti publiko.

Daytoy a pagiwarnak bigbigen ken dayawen na unay iti patron na nga isu ni Apo Artemio Ricarte Vibora. Patien na unay nga awan ti kapatgan a sanikua iti maysa a tao a sibibiaw weno natayen no di dgti ayat a naiburay na iti pada na a tao. Casta met a patien na nga iti maysa a tao nga awan kenkuana iti napudno a pinagayat iti daga na ken kdgti kadaraan na, mapukaw to a cas lommed a bato iti tengna ti nalawa a taaw.

Saan a kayat a sawen ti mangituron itoy a pagiwarnak nga isu ken dgti katulongan na ket maipada da ken Apo Ricarte Vibora ta ammok nga kdgti Filipinos ita a sibibiaw, awan ti matakulad kdgti naaramidan ken ti agdama nga araramiden ni apo Ricarte Vibora ngem aramiden mi ti inggaan ti kabaelan mi a sumorot a silinteg kdgti tugtugot na ken kdgti pammati na.

Patien daytoy a pagiwarnak nga iti uray siasino a tao saan a ti nabaknang a pinabigia na iti addaan pateg kdgti kaaduan ken iti ili na no diket dgti gappuanan na. Ni Apo Ricarte Vibora, isu a patron daytoy a pagiwarnak, nupay narigat ti kasasaad na nga agbiag, saan na nga inlako dgti natakneng a kapanunutan na ken saan met a pimaay-ayo iti uray ania a kita ti napateg a sagut tapno indian na coma nga itungpal ti panggep na.

Casta met daytoy a pagiwarnak, itungpal nanto a situtured ti panggep na a tumolong ken mangisakit kdgti mairurumen a mangmangged.

Masarakan iti daan a historia toy lubong nga kadagidi nagkuna a panawen dgti tattao saan da a civilizado ket agnaed da kdgtrukrukib, bakbakir, ken taytay-ak. Naipaungali kadakuada iti dakes unay a customri, isu ti pinanggura da iti tao weno dgti tattao a kabungbung-goy ti tao weno dgti tattao a kagura da nga uray awan aramid da a kumaniwas kdgti tattao weno partidos nga aggigin-nura. Dayta a kababalin isu idti ti nagtaudan ti adu a rir-riri, napaut a gububat dgti nadumaduma a "baranggay" agsipud ta mapilit a makirupak dgti sitatalna ta dayta ti nakayanakan ti uray ania a parsua, pinangsalaknib na iti biag na, dayao na, ken sanikua na.

Daydi nga ugali saan pay laeng a napukaw ket adda a nang-nangruna kdgti tattao nga atap ken sumaggamano kdgti agkungkuna a mannakipagayam ken natakneng. Dgti atap a tattao no adda kagura da a maysa weno sumaggamano a tattao iti maysa a bung-goy, dagus nga agsaknap dayta a gura kdgti amin a kabbarang-gayan da ket isu dayta nga ugali dgti tattao idti un-unna na, iti nakagapu iti nainayad a pinagrang-ay ti civilizacion.

No daytoy a kababalin mayadal kdgti tattao babaen iti pinagsongsong dgti addaan suruso ken dgti makuna a natakneng, dasanggasat dgti adu a rigat ken adu a dara a naisibug iti pinnaiseaknap ti civilizacion ta awan met ti maay na.

Maduadua-anak no kadaigito a panawen ket agin-inayaden ti civilizacion a sumobi iti dalan nga inna nagnaan a sii-inayad iti gin-nasgasot a tawtawen. Awan tungpal na no di casta, ket no inton caano iti pinakasubli tayo iti daan a historia, ti balay a nakairugian ti civilizacion, kdgti cuevas ken kabakbakiran, isu nga intay idti naga-gapuan, ti la aramid dgti natured nga agsapsapol iti kagurgura da iti makaibaga.

Daytoy a lubong iti uray inton caano, saan to nga agbalin a taeng a natalna weno cas maysa a balay nga awan romsua a naepe-gad riribuk no dgti tattao ket agbalin da a cas narongst nga animal, ket nakarkaro langaruden nga awan talna na no dgti agkungkuna a masirib, abogado, ken natakneng ket isu da pay met ti mangipangulo iti sinnapasap nga innuyaw ken ginnura.

Adda pammatick iti sao ti masirib a Grego a kunana, "NO human soul could be rightly reached except through love, sympathy, and

understanding." Pudno ta iti ayat, patauden na ti ayat ket iti gura patauden na ti gura.

Ngarud dgti mangpadpadakes ken gumorgura iti uray asino lat-ta, pangulo man weno pasurot, kamkameng weno saan iti uray ania a timpoyog gaput iti kinapangulo da weno kina-miembro da, isu dgta ti tattao a pudno a saan a nasursuruan, mannakiriri, ken awanan iti uray bassit a bain.

Tuloy Kaablaaw ni Fagel Kdgti taga Puunene

KASTA. Idi 1935, nangruna idi 1936, dgti Plantacion ditoy Maui nangruna ti Puunene, napalalo a nagngato ti nagananancia da. Idi ti Puunene dandani dua a RIWRIW a dollars ti nagananancia na. Ngem iti daydi sumarono a bulan kalpasan ti pinnaka periodiko ti dakel a ganancia ti Puunene, isu met ti pinnakairungi ti Welga agsipud ti kababila pagbayad da ti maysa a lenia kdgti agpukpuhan ti unas. Ket adayo koma nga ingngato da ti bayad ti maysa a lenia no SAAN a naaramid daydi dakkel a Welga. Ma laksid laeng ti SAAN nga ingangato ti gana yo no AWAN ti NABILEG A PINAGKAYKAYSA TAYO, NAINJUSTICIAAN pay ti pannakatratar yo AGARI ngarud dagita naulpit a "sabsab" ti plantacion.

Isut gapuna nga agpanunot kayo a NAIMBAG, Kadaraan ta KAASI kayo a PAGABBRUTAN da. No ania ti naaramidan tay idi a NAKAGUN-DAN tayo ti SAAN LAENG A NANGATNGATO A GANA, NGEM DAKKEL A PINNAKAIDAYAW MABALIN A MARAMIDAN TAY TO MANEN. No Filipinos tay idi a NAGARAMID, ammok a SAAN TAY PAY A NAMALBALIW, malaksid dgti sumaggamano a NAKAGAYANEN ti ASUKAR, ngem sumaggamano da laeng. Ket ita adda nga AGADIWARAN ti BUYOK da sadiay mismo nga Iili da. Ngarud, SAAN tay koma ida nga APAPALAN, tapno SAAN nga AGBALLIGI dgti kapututan ni naulpit a Judas.

Ngarud, AGPANUNOT KAYO A NAIMBAG, KUMARADKAD KAYO. DIKAY ITULOK A PAGABBRUTAN da kayo. MASAPUL nga ITULOG tay ti NABILEG A PINAGKAYKAYSA tayo.

Ita umasideg manen ti fecha, weno kaaldawan ti Maui County Fair. Ket idi napan a tawen, amammo yo ngem iti siak ti naaramid ta adda-ak sadiay pagbaludan idi. Nadamag ko laeng nga INTULOG yo a winelgaan, agsipud ta dgti mangtartarawidwid impaidam da ti pinangusar tay koma a kas pagragsakan idi lepleppa ti Welga tayo. Nagpaiduma ti ragsak ken yaman ko iti kasdi ngem idyo, ta impamatmat yo ti nasayaat nga URNOS tayo, ken SAAN tay a pinangitulok a LUKLUKKUEN da tayo a KANKANAYON. Ket iti daytoy a tawen, ayayatek a Kadaraak, MASAPUL nga ULITEN tay MANEN, agsipud ta SAAN da man nga INTEDEN A PAGRARGASAKAN tay koma ida naaramid ti Pasala a para ti Fundo ti Sarut ni Apo Presidente Quezon. SAAN ko a NAAWATAN no ANIA ti GAPUNA nga IMPADAM DA, idinto a para ken Apo Quezon pay, weno iti nalawag a pannao, para ti Daga tayo, para kdgti Appo, Amma, Inna ken Kakabsat tayo. Ngem uray no kasta impaidam da pay.

Ngarud, ita patgek ken ayayatek a Kadaraak, iti nagan ti Vibora Luviminda, dawatek kadagita nasudi a biang yo ti SAAN YON TO KOMA NGA SESEREK IDIAY PAGFERIAAN da, tapno MAIPARANGARANG tay to MANEN NGA ADDA PAY LAENG DAYDI NASAYAAT NGA URNOS, WENNO DAYDI NABILEG A PINAGKAYKAYSA TAYO. Dakayo a NAPUDPUDNO a Filipinos a MAKAKARIKNA ken BAIN NO MAINSULTO ti Kina-Filipino yo SAAN YON TO koma nga APAPALAN dagidaiy sumaggamano a "sabsab" isuda a natangsten ken maragragasakan to ti iseserrela da.

Kastan, ayayatek a Kadaraak, ket sapay koma iti Apo a Manakabalin ta MAULIT TAY TO MANEN nga IPAKITA TI KAADDAYA LAENG DAYD di Espiritu tayo idti napan a tawen. Ket ULITEN A DIKAY KOMA ITULOK A PAGABBRUTAN DA KAYO.

To kabsat yo a madadaan nga agservi,
ANTONIO A. FAGEL

Tuloy Sungbat Fagel

ciones ti RINIWIWRIW a DOLARES iti tinawen, dgti DAK-SANGASAT a Kafilipinoak nga AGKAPKAPUYO ti dakulap na nga AGPUKPUKAN ti unas ken dgti AGBUTBUTUAN ti abaga na nga AGBAKBAKLAY ti unas, MANO ti MAGANGANAR DA? NARIGAT PAY a MAYSA A DOLLAR TI MAYSA NGA ALDAO. ANIA TI ARARAMIDEN NI Gamponia idti?—NAITURED NA NGA INYASUG TI ISASA-YAAT KOMA TI GANA DA? Dgti MARAMRAM-UY TI BAN-NOG NA ken MAILUPITLUPIT TI KALINTEGAN NA A KADA-RAAK TI PATURAY KO A SUMONGBAT.

Ita, dagitoy pay laeng ti mai-saritak manen.

A. A. FAGEL

Tuloy Desgracia

dunor met ti katigid nga gurong na. Ti driver, nasugat ti katigid a siko na. Ni kabsat Damaso, nai-pangor ti ulo na iti manobia. Da kabsat Elino ken kabsat Anacleto, nadunor da met bassit.

Ti auto dandani naitapuak iti nangato a derraas idti nabtak ti guma isu nga ginulpi a pinasardeng ti driver. Natulid ti auto ket naludonludon dgti nagluan. Idi simmardeng, kuna ni kabsat Fagel nga baro a biag ti impaay ti Dios kadaikuada a naglugan.

Ti miting saday Lahaina, saan a natuloy iti daydi a malem. Ladingiten ni kabsat Fagel iti saan da a pannakatuloy ket ipaay coma dgti kakabcat a natuturan a gur-uray iti aha nga anus ta umay danto manen no maawag ti sabali a miting.